

8. Словарь української мови / За ред. Б.Д.Грінченка. – В 4-х тт. – К., 1958.
9. Тресиддер Дж. Словарь символов. – М.: Фаир-Пресс, 1999. – 448с.
10. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г. Українська фразеологія. – Харків: Основа, 1990. – 167 с.
11. Українська фольклористика. Словник-довідник / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 448 с.
12. Фразеологічний словник української мови / Укладачі В.М.Білоноженко та ін. – Т.1. – К.: Наукова думка, 1993. – 528 с.
13. Фразеологічний словник української мови / Укладачі В.М.Білоноженко та ін. – Т.2. – К.: Наукова думка, 1993. – 980 с.
14. Швець А.О. Фразеологізми з компонентом-числівником в українській та польській мовах // Молодий вчений. Філологічні науки. – 2014. – № 9 (12), вересень. – С.80-82.

This paper examines a group of Ukrainian idioms with components-dendronyms – ethnic and cultural markers of world's language picture; shows that the apparatus of symbols as structural components of stable combinations is not similar; it states that verbal symbols of idioms reflects the originality of the plant world, that the world of nature, presented in Ukrainian stable compounds, is characterized by versatility as well as by features of national perception.

Key words: *phraseological units, stable combinations of words, symbols, characters, components, dendronyms (names of trees), the symbolic foundation, lexical component, ethnic and cultural markers, structural components, symbolic meaning, verbal symbols, world's language picture.*

УДК 811. 161. 2'373 : 291. 315. 5

Юлія Штибель (Дрогобич)

СЕМАНТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО СИМВОЛУ *ЛЕВ* У БІБЛІЙНОМУ ТЕКСТІ

У статті простежено функціонування біблійного лінгвістичного символу –лексеми лев, а також розглянуто його деривати в номінативних переносних значеннях, які реалізуються в межах різних синтаксичних конструкцій.

Ключові слова: *символ, Біблія, синтаксична конструкція, деривати, ядро, периферія.*

Постановка проблеми. Біблійна символіка з огляду на її походження, специфіку образно-символічних систем різних народів, очевидно, не могла безпосередньо перетворитися у власне національну символіку,

хоч і впроваджувалася у свідомість народів християнського світу віками. Однак не можна применшувати вплив християнства на формування символіки християнських народів, вироблення власне національних рис у системі біблійно-образного сприйняття світу.

Власне біблійні символи ми розглядатимемо у лінгвістичному аспекті з оперттям на дані семіотики, філософії мови, когнітивної лінгвістики, культурології, на основі яких окреслюємо символ як полісемійний, багатоаспектний у смисловому вираженні предметно-поняттєвий образ, що знаходиться на межі різних систем координат, що взаємодіють між собою. У сучасному мовознавстві спостерігається синонімічне вживання термінів «символ», «словесний символ», «образ-символ», що зумовило введення в науковий обіг терміна «словесний образ-символ», який найповніше, на нашу думку, виражає сутність символу в лінгвістичному аспекті.

Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка „Українська мова й мовлення: історія, сучасний стан, проблеми розвитку”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні десятиріччя з'явилася значна кількість статей і розвідок, присвячених мові української Біблії. У колі зацікавлень – окремі синтаксичні особливості українських перекладів Біблії (А. Галас, С. Шабаг, С. Харченко), мовно-стилістичні відмінності між ними (О. Горбач, М. Демський, П.Мацьків, В. Державин). Біблійну фразеологію аналізують А.Коваль, Г.Бурдіна та ін. Вивченню біблійних тропів, в тому числі й символіки, присвячені роботи І.Судук, С.Лук'янчук, Г.Тимошик, М.Лесюка, З.Лановик [1], Л.Шевченко [4], Н.Швидкої [3], О.Решетняк [2], суголосні до теми нашого дослідження. Однак системного дослідження функціонування символу в біблійному тексті в суто лінгвістичному аспекті досі немає, що й зумовило предмет наших зацікавлень. У циклі статей ми спробуємо простежити лінгвістичну специфіку біблійної символіки. Дослідження біблійної символіки для українського мовознавства є надзвичайно важливим, позаяк заповнить лакуну, зумовлену відомими причинами.

Мета статті – аналіз мовних засобів вираження лінгвістичного символу *лев* у біблійному тексті.

Виклад основного матеріалу. Ядро лінгвістичного символу *лев* у Біблії формує пряме значення «Великий хижий звір родини котячих»: «І сказав Давид до Саула: Твій раб був пастухом свого батька при отарі,

і приходив *лев*, а також ведмідь, та й тягнув штуку дрібної худоби зо стада»* [1Сам.17:34].

Похідні лексеми *лев'яча*, *левине левеня*, *левиця*, *левчук* актуалізують номінативне значення: «*Левине* ричання й рик лютого лева минає, і левчукам вилущуються зуби» [Йов.4:10], «Гине *лев*, як немає здобичі, і *левенята левиці* втікають» [Йов.4:11], «Чи здобич *левиці* ти зловиш, і заспокоїш життя *левчуків* ?» [Йов.38:39].

Навколоядерну частину номінації становить асоціативний шар як перехідний до образного, в основі якого лежать асоціації. До асоціативного поля услід за іншими дослідниками відносимо прикметники і дієприкметники, угоджені з лексемою *лев*.

Асоціативний ряд лінгвістичного символу *лев* репрезентують ад'єктиви на позначення **сили**: найсильніший, сильніший, **гніву**: лютий, ричучий, ревучий, **місцезнаходження**: лісний, **віку**: молодий. Названі асоціати розгортають незначну частину символічних значень, що буде показано далі.

Образність лінгвістичного символу *лев* реалізується переносними значеннями лексеми *лев*, її похідними утвореннями, синтаксичними конструкціями.

У біблійному тексті зафіксовані такі переносні значення лексеми *лев*: **коліно Юди** – «О Юдо, похвалять тебе твої браття! Рука твоя на шії твоїх ворогів, сини батька твого тобі вклоняться. Юда лев молодий! Ти, мій сину, вертаєшся з здобичі: прихилився він, поклався як лев й як левиця, зведе хто його» [Бут.49:9]; **знищення** – «Він пошле з небес і врятує мене, Він поганьбить того, хто чатує на мене. Села. Бог пошле Свою милість та правду Свою на душу мою. Знаходжуся я серед левів, що людських синів пожирають, їхні зуби як спис той та стріли, а їхній язик гострий меч» [Пс 56:4-5], «І сталося, на початку пробування їх там не боялися вони Господа, і Господь послав на них левів, і вони нищили їх» [2Цар.17:25], **диявола** – «Лев ричучий й ведмідь ненажерливий це безбожний володар над людом убогим» [Пр.28:15], **завойовників** – «Лев грабував для своїх молодят і душив для левиць своїх він, і печери свої переповнював здобиччю, а лігва свої награбованим» [Наум.2:13], «Ізраїль вівця розпорошена, що леви погнали її: перший жер його цар асирійський, а останній цей Навуходносор, цар вавилонський, розтросив йому кості...» [Єр.50:17], **Ісуса Христа** – «А один із старців промовив до мене: Не плач! Ось Лев, що з племені Юдиного, корень Давидів,

* Тут і далі покликання на: Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту [переклад проф. Івана Огієнка]. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2002. – 1375 с.

переміг так, що може розгорнути книгу, і зламати сім печаток її [Об.5:5], **статуї** – А на лиштвах, що між прутами, леви, воли та херувими. А на прутах зверху підніжки, а під левами та волами китиці, зроблені розложистими» [1Цар.7:29], **володарювання** – «Його зверхники посеред нього то леви ревучі, його судді вечірні вовки, які не лишають до ранку нічого» [Соф.3:3], **“Край утисків та переслідувань”** – «Пророцтво про Бегемота півдня. В краю утиску та переслідування, звідки левиця та лев, гадюка й огнистий летючий дракон, носять багатство своє на хребті молодих ослюків, і скарби свої на верблужім горбі до народу, який не допоможе» [Іс.30:6].

Образні значення виявлені і в похідних утвореннях *левиця*, *лев'ячий*, які об'єктивують: **хоробрість** – «Хоча б він і хоробрий, якого серце як серце лев'яче, то справді ослабне, бо весь Ізраїль знає, що батько твій лицар і хоробрі ті, що з ним» [Сам.17:10]

Образний рівень лінгвістичного символу *лев* представлений значною кількістю порівняльних конструцій. Порівняння має тричленну будову: 1) те, що порівнюється, або «предмет» порівняння (лат. *comparandum*), 2) те, з чим порівнюється, «образ» (лат. *comparatum*), 3) те, на основі чого порівнюється одне з іншим, ознака, за якою відбувається зіставлення (лат. *tertium comparationis*). Деякі дослідники до названих складників порівняння додають відношення між предметом та образом порівняння.

У порівняльних конструціях біблійного тексту лексема *лев* функціонує в основному як образ порівняння, і зрідка як предмет порівняння: «І він крикнув, як лев: Я завжди стою вдень на варті, о Господи, і стою на сторожі своїй усі ночі!» [Іс.21:8], «Якщо я провинюся, то горе мені! А якщо я невинний, не смію підняти свою голову, ситий ситом та напоений горем своїм!... А коли піднесеться вона, то Ти ловиш мене, як той лев, і знову предивно зо мною поводишся» [Йов 10:15-16]; «А корова й ведмідь будуть пастися разом, разом будуть лежати їхні діти, і лев буде їсти соломку, немов та худоба!» [Іс.11:7]. Зрідка лексема *лев* одночасно є і образом, і експліцитною основою порівняння (Пор. «Багато биків оточили мене, башанські бугаї обступили мене, на мене розкрили вони свої пащі, як лев, що шмагує й ричить!» [Пс 21:13-14].

У Біблії досить частими є випадки, коли образ порівняння (*лев*) виражається підрядною частиною складнопідрядного речення: «І закричав гучним голосом, як лев той ричить. І як він закричав, то заговорили сім громів голосами своїми» [Об 10:3], «Бо до мене Господь сказав так: Як муркає лев чи левчук над своєю здобиччю, хоч покликана буде на нього юрба пастухів, він голосу їхнього не лякається, та не боїться їх-

нього крику, так зійде Господь Саваот воювати на Сіонській горі та на взгір'ї її!» [Іс.31:4].

За допомогою порівняльних конструкцій реалізуються такі образно-символьні значення лексеми *лев*: **покарання** – «Я кричав аж до ранку... Він, як лев, поторощить всі кості мої, з дня до ночі покінчить зо мною...» [Іс.38:13], **знищення** – «Щоб ворог моєї душі не розшарпав, як лев, що кості ламає, й ніхто не рятує!» [Пс.7:3], «Багато биків оточили мене, башанські бугаї обступили мене, на мене розкрили вони свої пащі, як лев, що шматує й ричить!» [Пс.21:13-14], «Бо Я немов лев для Єфрема, і немов той левчук дому Юди. Я, Я розшматую й піду, і ніхто не врятує!» [Ос.5:14], **миттєвість** – «В укритті він чатує, як лев той у зарості, чатує схопити убогого, хапає убогого й тягне його» [Пс.9:30], **безстрашність** – «Бо до мене Господь сказав так: Як муркає лев чи левчук над своєю здобиччю, хоч покликана буде на нього юрба пастухів, він голосу їхнього не лякається, та не боїться їхнього крику, так зійде Господь Саваот воювати на Сіонській горі та на взгір'ї її!» [Іс.31:4], **немилість** – «Спадок Мій Мені став, мов лев той у лісі, свій голос дав проти Мене, тому то його Я зненавидив...2» [Єр.12:8], **віки віків** – «А корова й ведмідь будуть пастися разом, разом будуть лежати їхні діти, і лев буде їсти солому, немов та худоба!» [Іс.11:7], **пустку** – «І попустошені мирні пасовиська через палання Господнього гніву... Він покинув, як лев свою пущу, бо стався страхіттям їхній Край через меча гнобителя, і через запал гніву Його» [Плач Єр.3:10], **чатування** – «Він для мене ведмедем чатуючим став, немов лев той у сховищі! Поплунав дороги мої та розшарпав мене, учинив Він мене опустошеним!» [Ос.13:7], **звіра-чудовиська** – «І чотири великі звірі піднялися з моря, різні один від одного. Передній був, як лев, а крила в нього орлині. Я бачив, аж ось були вирвані йому крила, і він був піднятий від землі, і поставлений на ноги, як людина, і серце людське було йому Дане» [Дан.7:4], **зверхності** – «І Яковів залишок буде між людьми, серед численних народів, як лев між лісною худобою, як левчук між отарами овець, що як він переходить, то топче й шматує, і немає нікого, хто б зміг урятувати» [Мих.5:7], **сатани** – «Будьте тверезі, пильуйте! Ваш супротивник диявол ходить, ричучи, як лев, що шукає пожертви кого» [1Петр.5:8], **гучності** – «І закричав гучним голосом, як лев той ричить. І як він закричав, то заговорили сім громів голосами своїми» [Об.10:3], **Ізраїльського народу** – «Із Єгипту Бог вивів його, Він для нього як міць однорожця! Поїсть він людей, що ворожі йому, і їхні кості потрощить, а стріли його поламає. Нахилився він, ліг, немов лев, і як левиця, хто підійме його? Хто благословляє тебе той благословенний,

а хто проклинає тебе той проклятий!» [Чис 24:8-9], **лжепророків** – «Сину людський, скажи до неї: Ти земля неочищена, у дні гніву дощем не политає! Змова її пророків серед нього, як ревучий лев, що здобич шматує: жеруть душу, маєток та багатство забирають, прибільшують удів її в середині її» [Єз.22:25], **ворожості** – «Вороги оточили тепер наші кроки, наставили очі свої, щоб мене повалити на землю... Із них кожен подібний до лева, що шарпати прагне, й як левчук, що сидить в укритті...» [Пс.16:12], «Мали добрі пасовиська й ситі були, наситилися і загордилось їхнє серце, тому то забули про Мене вони! І став Я для них, немов лев, на дорозі чигаю, немов та пантера» [Ос 13:6-7], **сили** – «Тож устане народ, як левиця, і підійметься він, немов лев! Він не ляже, аж поки не буде він жерти здобичу, і аж поки не буде він пить кров забитих!» [Чис.23:24].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Як бачимо, аксіологічна парадигма аналізованого образу-символу знаходиться в межах архетипів, що об'єктивують дуальну опозицію Бог/сатана, добро/зло, свої/чужі, верх/низ, світло/темрява, життя/ смерть.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в системному дослідженні словесних образів – символів *зоонімів*.

1. Лановик Зоряна. Hermeneutica Sakra. – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 2006. – 587 с.

2. Решетняк О. О. Бібліоніми як один із засобів створення архетипної символіки апокаліптичної біблійної образності //Science and Education a New Dimension: Phylology. Vol. 4, 2013. S.84-86/

3. Швидка Н.В.. Структурно-семантична організація біблійного фразеологізму СОДОМ І ГОМОРА. Дослідження з лексикології і граматики української мови //Збірник наукових праць за ред. д.ф.н., проф. Попової І.С. – Дніпропетровськ, 2013. – Випуск 13. – С. 91-99.

4. Шевченко М. Біблійна символіка: лінгвістичний аспект. Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/c>.

In the article the functioning of biblical symbols of the leo in the linguistic aspect is investigated; their derivatives in the nominative and figurative meanings that are realized within the nominal and verbal combinations and various syntactical constructions are examined.

Key words: symbol, the Bible, syntactical construction, derivatives, nucleus, periphery.